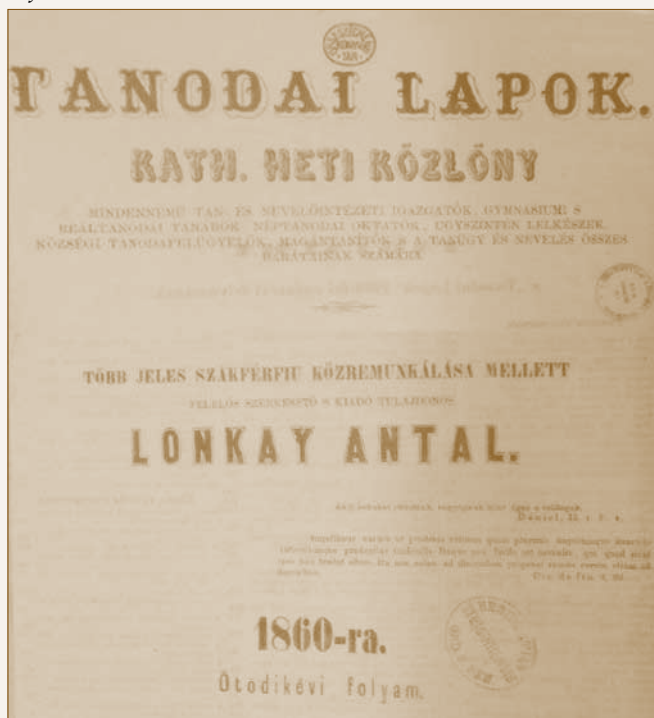

KOLLÁR ALBIN

A dunakeszi római katolikus népiskola tanítói 1859 és 1872 között

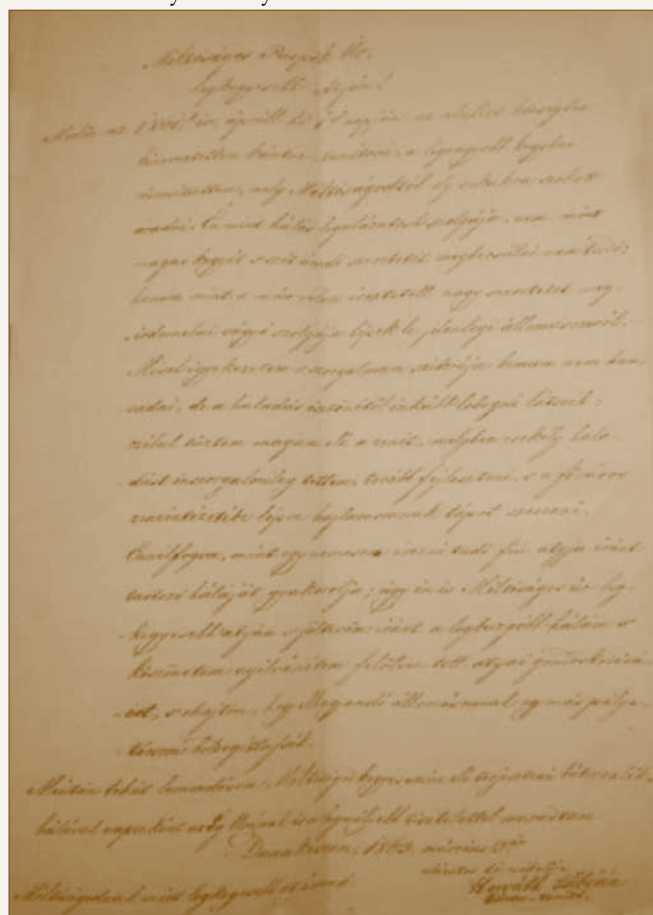
A dunakeszi római katolikus népiskola a település 1919-ig egyetlen elemi iskolája volt. (1910-ben az akkor Dunakeszitől közigazgatásilag külön vált Alagon épült új állami alsó fokú oktatási intézmény, 1919-től Műhelytelepen, az épülő „vagon-gyár” területén, a már elkészült kultúrotthonban, majd 1928-tól a MÁV által épített új, 3 tantermes épületben folyt elemi iskolai oktatás.)

A felekezeti iskola történetében az 1859-es év szomorú esemény dátuma: ebben az esztendőben hunyt el Monspart Lőrinc kántortanító, aki 46 éven át tanította a település kisdíákjait.¹ Az egytanítós kisiskolában megüresedett álláshely (az akkori hivatalos szóhasználat szerint: állomás) betöltésére a falu előljárósága az országosan terjesztett Tanodai Lapokban tette közzé pályázati felhívását.² A hirdetésben olvasható a kántortanító jövedéke, amely „230 pár után való szokott rozs és stóladj illetményből, deputatum fejében 3 öl tűzifa, szalma s nádpótlék, 50 font só, 4 itce vaj, 8 font faggyú, és félhízó, tanpénz cím alatt 10 a. é. forint és féltelekből áll.”³

Az állás biztos megélhetést jelentett, vonzó is volt, hiszen a felhívásra az ország különböző részeiből tizenötön jelentkeztek.⁴ A pályázók alkalmasságát Neszveda István egyházi kerületi tanfelügyelő, Jaczkó Károly helyi plébános, Karti András bíró és Hainesz József jegyző vizsgálta, akik a Váci Püspöki Hivatalnak jóváhagyás végett küldött levelükben Horváth Fábián kinevezését javasolták. Indoklásuk szerint: „Horváth Fábián a rajz elemeit bírja és a gazdaságot gyakorlatilag is. Kitéűnő az orgonálás- és éneklésben olyannyira, miként hozzá csak közelítőleg is a meg-

jelent pályázók közül egy sem vehető.”⁵ Az idézett levélben megjegyzésként szerepel, hogy nevezett „tanképességi és több irata a Magyar Királyi Budai Helytartóságnál vannak.”⁶ A püspöki hatóság a helytartóságtól bemutatásra kikért bizonyítvány birtokában határozott Horváth Fábián kinevezéséről. A falu új, fiatal, nőtlen kántortanítója 1840-ben, Baracskán született. Érettségi vizsgát Kalocsán tett. A kétéves tanítói tanfolyamot Pesten és Szegeden végezte. Pedagógiai munkáját Kecelen segédtanítóként kezdte.⁷ 1860 májusában a dunakeszi iskola egyetlen tantermében 120 tanuló (58 fiú és 62 leány) köszöntötte őt.⁸ A nagy létszámú osztatlan iskolás csoport tanításában ekkor Szlatényi Ede altanító segédkezett. Horváth Fábián dunakeszi munkásságának harmadik évében a váci püspökhöz írt levelében lemondott álláshelyéről azzal az indokkal, hogy Budán szeretne zenei tanulmányokat folytatni.⁹

Horváth Fábián lemondólevele 1863-ból

Horváth távozását követően az újra megüresedett katedrára hét jelentkező közül Makáry Lajos nyerte el a kántortanítói állást. Pályázati levelében és azt követően minden hivatalos iratban neve aláírása mellett foglalkozása népies alakját, az éneklő tanító megnevezést használta.

1 Dunakeszi Főplébánia. Matricula Defunctorum (Elhunytak anyakönyve), 1857-1878, 14. (továbbiakban: DKFP. EA.)

2 Tanodai Lapok, 1860/9, 108.

3 Uo., 108.

4 Váci Püspöki és Káptalani Levéltár (továbbiakban: VPKLPL), Acta Scholastica (Régi iskolai iratok), 1860/b/706.

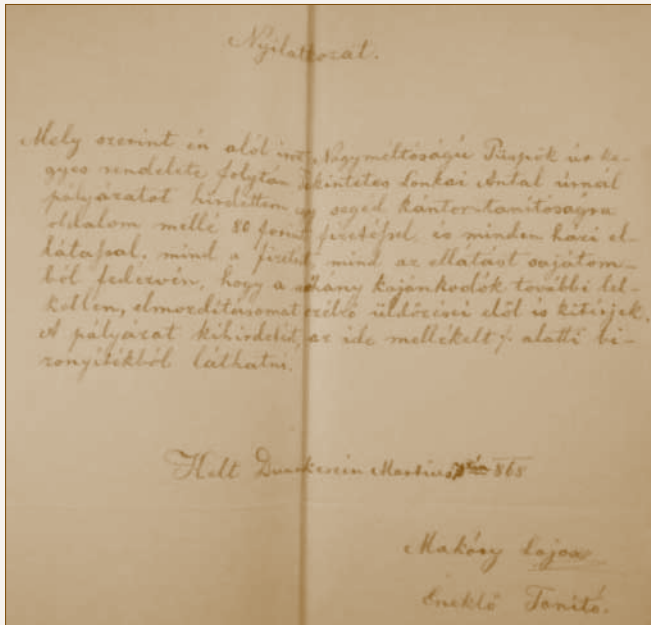
5 Uo.

6 Uo.

7 Uo., 1860/b/857.

8 VPKLPL, Informatio Scholaris., 1860/922.

9 VPKLPL, Acta Scholastica., 1863/A/597.

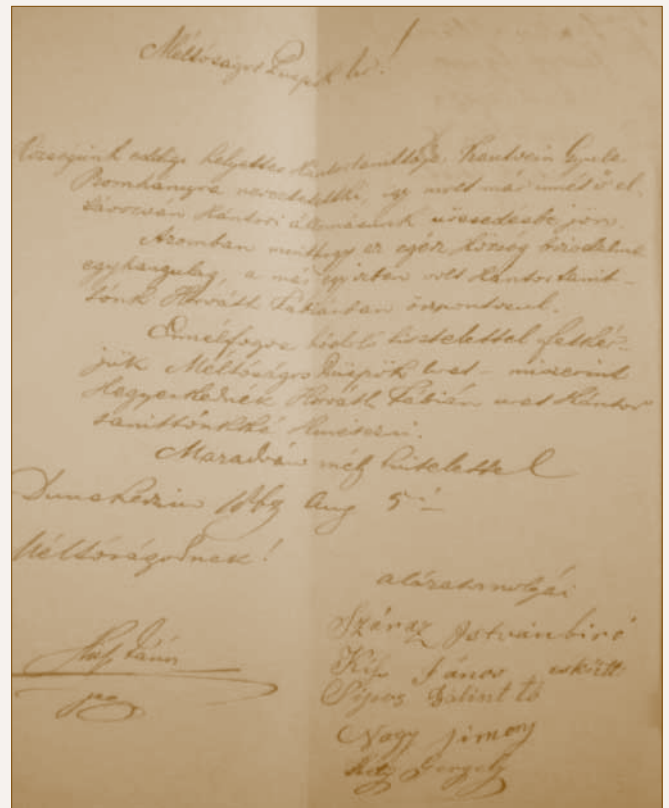

Makary 1842-ben született Egerben. Ugyanitt végezte középfokú tanulmányait és kiváló eredménnyel a kétéves tanítóképző tanfolyamot. 1859-től 1863 nyaráig négy kisebb településen dolgozott segédtanítóként.¹⁰ Dunakeszire a Heves megyei Pélyről érkezett. Itteni működése alatt nőtt meg. Fizetése készpénzben 120, terményekből pénzben átszámítva 150, földbeli illetékekből pedig 60 forint volt.¹¹ Az 1862/63-as tanévről készített statisztikai jelentés szerint 101 (51 fiú, 50 leány) tanköteles korú gyerek látogatta az iskolát.¹² Makary őket egyedül tanította, mert sem a falu, sem ő nem gondoskodott segédtanító felfogadásáról. Az iskolás gyerekek magas létszáma, és a segédtanító hiánya miatt hanyatlott a tanítás színvonala. Ez a tény – és vélhetően a tanító betegsége – lehetett az oka annak, hogy a falu előljárói alkalmatlannak találták tanítói feladatainak ellátására. Ezt 1868. január 28-án¹³ panaszlevélben tudatták a tankerületi felügyelővel, és egyben kérték, hogy Makary Lajos helyébe a gyerekek tanítására alkalmas tanítót nevezzenek ki. A helyzetet Mikuska Károly püspökhatvani plébános-esperes, körzeti tanfelügyelő kivizsgálta. Szerinte a falu panasa megalapozott volt, s jegyzőkönyvben rögzítette, hogy Makary Lajos „tökéletesen képtelen hivatása ellátására és június hónapban vizsga fog tartatni.”¹⁴ Jelentésében leírja azt is, hogy a diákok magas létszáma miatt szükségesnek tartja a második tanítói állomás megszervezését és újabb kántori lak építését. (A tanító foglalkoztatásának terhére a falu viselte.) A vizsgálat során a bepanaszolt magiszter följajánlotta, hogy saját jövedelméből (80

forintért) segédtanítót fogad, erre azonban az 1868. július 9-én bekövetkezett halála¹⁵ miatt nem került sor.

Az üres tanítói álláshelyre – Jaczkó Károly helyi plébános kérésére – a váci püspök Rákossy Ferenc soproni születésű segédtanítót nevezte ki, aki korábban Szécsényben és Somlyóvásárhelyen töltött be submagisteri állást.¹⁶ Ő csupán a tanév első két hónapjában tanított Dunakeszin. Utódja a segédtanítói minőségben Trautvein Gyula lett, aki szintén rövid ideig, az 1868/69-es tanév végéig működött Dunakeszin.¹⁷ A tanítás a következő tanévben személyi gondok nélkül folytatódott, mivel a falusiak által korábban megismert és megkedvelt Horváth Fábián lett a település kántortanítója.¹⁸ Feladatait 1872-ig látta el Dunakeszin, amikor Bazsanth Vince lépett helyére a dunakeszi népiskola katedróján.¹⁹

Írásomat Kliment Géza és Kovács László uraknak ajánlom, akik Dunakeszi város önkormányzatának képviselőjeként két évtizeden át támogatták a település nevelési és oktatási intézményeiben folyó munka feltételeinek javítását.

A községi előljáróság 1869-es kérelme a korábbi kántortanító, Horváth Fábián újbóli dunakeszi alkalmazása ügyében

10 Uo., 1863/A/1047.

11 Uo., (Plébániai iratok), 1865/579.

12 VPKLPL, Informatio Scholaris., 1863/947.

13 VPKLPL, Acta Parochiarum., 1868/501.

14 Uo., 1868/1233.

15 DKFP, EA., 1868., 38.

16 VPKLPL., Acta Scholastica., 1868/1839.

17 Uo., 1869/679.

18 Uo., 1870/461.

19 Uo., 1872/1596.

